

jus carnis necessitas, cujus metas sicut scire difficile est ita servare impossibile. Necesse proinde est ut, concepto igne, naturalia non incentiva fatigent; et, nisi eis resistatur, ad illicita quæque compellant. Si vero compressis Philistiim, necessitas corporalis, quasi Moab, sub modo fuerit temperantiaque reducta, et sic quasi onus Damasci, carnis quis vicerit incentiva; statim errores et blasphemiae, quasi tenebrae Ægypti oculos carnis obducent, donec coruscanti luci sapientiae tenebrae cedant; et statim desertum mare, id est perversorum invidia malitiaque succedant. Qua cessante, cum omnia ei videatur esse quieti, ipsa quies a spiritu acediae, quasi ob onere Duma, non potest esse quieti. Quo operis, orationis ac lectionis, assiduitate expulso, onus Arabiae, id est metus mortis, incumbit. Sed et ipso bonae conscientiae ac fidei virtute superato, jam quasi vicinum et propinquantem perfectioni vanitas

A onerabit. Quae si fuerit profunda humilitate devicta, nil restat nisi ut alienis necessitatibus quasi jumentum austri oneretur.

19. Hæc præsentia de oneribus dicta sufficiant, quorum quaedam ab humeris nostris hoc tempore gratiæ Christus deponit, quaedam temperat, quaedam minuit, quaedam disponit. Hæc autem omnia operatur secundum abundantiam misericordiae suae, a cujus præsentia, quasi a facie olei, jugum diabolicæ dominationis computruit. Sed qui tempus misericordiae negligit, judicii tempus formidet; quia is qui per misericordiam nos redemit, per justitiam judicabit. Itaque, fratres, misericordiam et judicium cantemus Domino. Misericordiam scilicet, quam experimur; judicium, quod exspectamus. Amplectamur illam, illud timeamus, ut hic devoti, illic securi inveniamur, præstante Domino nostro Jesu Christo. Amen.

NICOLAI CLARAE-VALLENSIS

SERMONES TRES IN NATIVITATE DOMINI.

SERMO I (46).

In illud: « Oleum effusum nomen tuum. »
(Cant. 1, 2.)

1. Non poterit explicari sermo quem mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me; et dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit excogitare diem adventus ejus? Ideo fit elinguis lingua, 562 memoria immemor, insensibilis sensus: insueta novitate relucent omnia, et omnia partui Virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in caelo sursum, et in terra deorsum; quia universa in nascentis Dei obsequium juraverunt. Insigniuntur convexa caelorum stella lucentiore, et multo lumine loca flammantia pertringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radii rutilantiores, et pluralitatem stellarum novus ignis obtundit. Miratur orbis caelos novum peperisse splendorem, et inconvertibilem eorum statum ad signa et prodigia fuisse conversum. Vident Chaldaei in caelis quod Balaam reliquit in Scripturis: Orietur, inquit, stella ex Jacob, et consurget homo ex Israel, et erit omnis terra possessio ejus (Num. xxiv, 17, 18). Nascitur stella in excelsis, et Deus in terris, cujus possessio a mari usque ad mare. Præparant se reges Tharsis, ut cum novitate munerum videant novam Matrem, Filium novum, novam novitatem. Fons olei de terra erupit; templum Romæ, quod vocabatur Æternum, corrui, omnibus impensis et urbis et orbis mirabiliter consummatum (47). Cum enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam, templum singulari sche-

(46) Quod hunc sermonem male nonnulli ascripserint Petro Damiano, satis apparet ex num. 3, cum Petrus Damianus quinquaginta annis Bernardum præcesserit.

mate facere decrevisset, ab omni illa deorum, imo dæmoniorum multitudine quæsierunt usquequodurare posset tam excellentis operis operosa constructio, responsum est: Donec Virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, Templum Æternum, solemmem illam machinam vocaverunt. Nocte autem cum e virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit et contractum est illud mirabile et columnarium opus, ut vix apparerent vestigia ruinarum.

2. O Bethlehem civitas Dei summi, et in te et in suburbis tuis visa sunt mirabilia hodie. Deus pendet ad ubera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, pannis involvitur, et laxatis fasciis, felices manus et sancta brachiola per cunarum parvitatem expandit; alludit Virgini, Matri arridet, et blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina caelorum, confert in corde suo salutationem archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri, et miratur quod ille, qui aliter potuit ad nos venire, sic voluit subvenire. Adest et Joseph, sed ab utroque remotus, et in excessu mentis miratur, et mirari satis non potest, qualiter ad tantæ dignationis admissus sit arcanum. Adest multitudo caelestis exercitus; vocibus gloriosis Gloria in excelsis Deo (Luc. II, 14) auditur. Pastores veniunt, et inveniunt puerum et puellam; præcedit stella, reges accedunt, adorant Filium, Matrem venerantur, offerunt munera, deferunt majestati. Cruciatur Herodes, Jerosolyma turbatur, requiruntur Scribae,

(47) Refellitur hoc a Baronio in Annalibus, initio tomi I; quod istud templum longe post Christi Natiuitatem a Vespasiano fuerit constructum.

locus prædicatur, indicitur simulatio, simulator ad nihilum deducitur, deteguntur commenta fraudum, Magi per aliam viam revertuntur, pax inaudita a sæculo regnat, universus orbis ad census describitur, rivus olei de terra prosulat, et in divitem venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit; nisi quia ad supernum regnum cives ascribuntur; nisi quia fons misericordiae de Virgine emanat?

3. Oleum effusum nomen tuum (Cantic. 1, 2). Spiritus sanctus, Scripturæ ipsius vivus fabricator, et unus aliquis non parvam suae pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigiliis ita defatigati estis, ut vix possitis somnum ab oculis amovere. Evigilate tamen paulisper, et somni torporem excutite: aderit ille de cuius Nativitate loquimur, ut illuminet oculos nostros, ne obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cujus consilium est quasi consilium Dei. Ipse ille est dominus videlicet Abbas Clarae-Valleensis, cujus religio et discretio, sapientia, eloquentia, vita et fama per totam latinitatem non immerito decurrit. Libenter enim illius sarcinas odor. Sed ad propositum revertamur. Benignus ille Spiritus, de cuius secretiore fonte Canticorum flumen evadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit; videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, quomodo et effundatur; quia et nomen tacet, de comparatione nil loquitur, de effusione nil dicit.

563 4. Primum de nomine videamus. Multa, ut arbitror, vocabula Sponsi per divinam Scripturam sparsa leguntur; sed in duo vobis universa complector. Nullum profecto reperies, quod non sonet aut majestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentius facio mentionem, ad regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore divinitatis audivit: Potestas Dei est, inquit, et tibi, Domine, misericordia (Psal. lxi, 12, 13). Sed et ipse Salvator propheticae veritati attestans ait: Vos vocabis me, Magister et Domine (Joan. xiii, 13). Dominus nomen est majestatis; pietatis, magister. Si enim pium est præbere escam corpori; multo misericordius escam animæ impartiri, quod est proprie magistrorum, qui mentes disciplinatas sub disciplinae rigore coercent. Videamus quod horum nominum effundatur; utrum nomen potentiae in nomine gratiæ, vel nomen pietatis in majestatis vocabulum. Absit ut misericordia in potentia includatur; quia miserationes ejus super omnia opera ejus! (Psal. cxliv, 9). Certum est ergo quia potestas Dei in majorem hodie pietatem effusa est, cum caeli distillarent a facie Dei, et de virgineis membris Antiquus dierum exoritur. Non est qui se abscondat a calore isto; quia largior olei effusio a capite descendit in barbam; quia etiam extremam vestimenti fimbriam largius irroravit. Tanta est abundantia miserentis, ut non solum sub nomine effusionis, sed exinanitionis censeatur. Exi-

nanivit semetipsum, ait Apostolus, formam servi hodierna die accipiens (Philipp. II, 7), et cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosiliit virginali.

5. Non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum Dei; quia quidquid in Divinitatis thesauro pietatis est inventum, totum in utero Virginis est congestum. Non me capio præ lætitia, quod tanta majestas naturam meam assumens, tantum me elevat; et me miserum in divitias gloriae suae non ad horam, sed in sempiternum includit. Fit frater meus Dominus meus; et timorem Domini fratris vincit affectus. Domine Jesu Christe, libenter audio te regnantem in caelis, libentius nascentem in terris, libentissime crucem clavos et lanceam sustentem. Hæc siquidem effusio rapit effectum meum, istorum memoria incalescit cor meum, viventis et vividæ potionis asperitate purgatum. Vivus est iste sermo et efficax, et penetrabilior omni gladio accipiti, pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ac medullarum scrutator (Hebr. iv, 12). Unus illorum qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria divinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidem sed subtiliter prophetavit: Vocabitur, inquit, nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis (Isai. ix, 6). Erat quidem admirabilis Dominus meus inter angelicos ordines audiens hymnum gloriae suae; admirabilis illi mirabili creaturæ; faciens mirabilia in caelo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. Ego autem in luto factis et miseriæ obvolutus, miser et miserabilis omnem spem emergendi perdidit. Ille in gloria, ego in miseria: admirabilis ille, miserabilis ego. Sanctum et terribile nomen istud clausum et integrum quomodo capere poteram, quando vix angelicus oculus prospicere, nedum perspicere potest?

6. Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat caelos et fit consiliarius hominum. Majestativum nomen in pietativum effunditur; et qui mirabilis est in caelis, consulere venit in terris, abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis. Et ad lutum ubi jacebam inclinatur, non mergitur: et, si audeo dicere, infixus sum in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cum nascitur, cum loquitur extrahit, abluit cum moritur, induit cum resurgit, cum ascendit reportat, confirmat cum Spiritum sanctum remittit de caelis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium quod voce dederit, et morte defendit. Erat enim docens, ait evangelista, sicut potestatem habens non sicut Scribae et Pharisei eorum (Marc. I, 22). Deus, fortis, nomina sunt potestatis: sed Deus effunditur in patrem futuri 564 sæculi; fortis, in principem pacis. Breviter curro; quia et

fatigatis et scientibus legem loquor. Quid tibi, musitabunde Lucifer, in tanta defluxione et effusione? Clausum est tibi totum itinerarium Dei, et malignans oculus tuus hic nimium caligavit. Sed et Dominus meus *admirabilis* fuit in nativitate, *consiliarius* fuit in prædicatione, *Deus* in miraculorum coruscatione, *fortis* in passione, *pater futuri sæculi* in resurrectione, *princeps pacis* in illa æterna beatitudine. Non terremini novitate verborum, quia nihil novum introducit. Sic et olim nomina commutata et effusa sunt: Abram in Abraham; Sarai in Saram (*Gen. xvii, 5, 51*); et si quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis.

7. Sed et ab ipsis pene mundi principiis, in arcano quodam Scripturarum loco divini nominis effusionem invenisse me recolo. Loquitur Dominus ad Moysen de liberatione Israelis, et post multam Dei et Moysi confubulationem, propheta subtiliter inquirat nomen ejus. Et Dominus dicit: *Ego sum quia sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret: Hoc excedit intellectum meum, non possum capere nisi effundatur, audiat a majestate: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob* (*Exod. iii, 14, 15*). Vides effusionem. Ecce Deus Angelorum vocat se Deum hominum. Curramus ergo, fratres, in odore unguentorum istorum; curramus ad oleum de oliva speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla infectum amaritudine. Oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suavitatem. Nonne Samaritanus noster nobis a latrone pessimo vulneratis attulit vinum et oleum, ad purgandum et mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parum vini; multum misericordiae, justitiae parum. Sic quippe decebat miscrantem, sic misero expediebat. *Non intres in iudicium cum servo tuo*, ait justus, *quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (*Psal. cxlii, 2*); sed corona me in misericordia et miserationibus. Veniens quippe hodie quinque vasa attulit olei non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiae, intellectus, consilii, scientiae, pietatis, misericordiae dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat sanitatem. Fortitudo et timor vinum sunt, sed hoc vino potatus est potens ille, cum Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

8. Videamus nunc quare oleo comparetur. Oleum (si vos melius non habetis) lucet, pascit et ungit. Idem facit Christi nomen, et per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, invocatum lenit et ungit. Vide si non præclara luminaria lumen nominis hujus super eloquentiae candelabrum portaverunt; si non illuxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulgoris hujus commota est et contremuit terra (*Psal. lxxvi, 19*). In nomine Jesu Christi surge et ambula, dicit claudo Princeps Apostolorum. Nonne quasi

fulgor exsilivit ab ore Petri, cum nominatum est nomen quod os Domini nominavit? *Et statim*, inquit, *consolidatae sunt bases ejus et plantæ* (*Act. iii, 6, 7*). Vocabulum Jesu, sicut Origenis lingua nobilior definiuit, dulce et gloriosum; omni adoratione cultuque dignissimum, quod non prius ab hominibus decuit efferi in mundum, sed a quadam sublimiori excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetæ nomen istud aut nescierunt, aut penitus tacuerunt; et reservata est prærogativa dignitas archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctæ Virginis illud primum evoluit (*Luc. i, 31*). Nonne Isaias in excessu mentis captus, verbis archangelicis eisdem pene syllabis consentit usque ad sancti nominis novitatem? (*Isai. vii, 14*.) Pascit revera, nec est felicitior pastio in loco pascuæ ubi nos Dominus collocavit. Quid æque mentem cogitantis impingat? Nomen Jesu mel in ore, in aure melos, in corde júbilus. Omnis cibus qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura quæ non fuerit interlinita oleo tantæ devotionis, insipida est. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebatur Virgilius, et Syrenes usque in exitium dulces, meum incantaverant intellectum. Lex, Prophetæ, Evangelium, Epistolæ, et omnis gloria sententiarum Domini mei et servorum ejus, aut **565** parva videbatur, aut nulla. Nescio modo quid dulcius mihi immurmurat filius Jesse, qui vario sermonum et sententiarum concentu, omnes illos quos diligere consueveram, ineloquentes reddit et mutos. Lenit et ungit, quia nihil sic recreat in tribulatione. Denique et probare licet. *Invoca me*, inquit, *in tribulatione; eruam te, et honorificabis me* (*Psal. xlix, 15*). Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuitur, donec pluviam voluntariam, quæ segregata est hæreditati ejus (*Psal. lxxvii, 10*), diffusus instillet, donec faciat cælum novum et terram novam; quia misericordia ejus ab æterno et usque in æternum super timentes eum (*Psal. cxii, 17*). Sed jam surgamus et præparemus nos ad solemnioris Missæ jubilationem, nec cordibus parcentes nec vocibus, ad honorem Pueri qui natus est nobis, qui est Deus in sæcula benedictus. Amen.

SERMO II (48).

De duplici Christi generatione.

1. Exsultate, fratres, in Domino, quia de Dominica illa sermo succedit, quæ singularem in cordibus vestris vindicat principatum; quæ est ad ejus nomen humiliter inclinatis, ejus horis reverenter assistitis, ejus memoriam jugiter frequentatis. Hæc est quæ vestris affectibus suaviter indulcescit, quia magna multitudo dulcedinis ejus. Spiritus enim ejus super mel dulcis, in quam dulcis Dominus cum omnia sua dulcedine supervenit. Cum enim fecerit Deus omnia opera sua valde bona, hic melius fecit, contra

(48) In tomo III Bibliothecæ Cisterciensis inscribitur, « In adventu Domini, » etc.

secrans in ea sibi reclinatorium aureum, ut post tumultus Angelorum et hominum, et reclinaret, et requiem inveniret. Hoc est quod natura, miratur, reveretur angelus, veretur homo, stupet cælum, contremiscit terra, infernus exhorret. In hujus utero majestas Altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe et pinguedine replevit terras, infudit cælos, inferna respersit. Hic exinanivit semetipsum excelsus et immensus mensuram bonam et confertam et coagitatam mittens in sinum vestrum. Hic divinis manibus unctus oleo lætitiæ, et sicut altare in signum pontificii consecratus. De altari hoc ad aram crucis ascendens, proprio cruore, tanquam alterius generis oleo perfusus, jam non consecratus, sed consecrans, totum corpus machinæ mundialis largiore liquamine consecravit. Fatiscat ergo mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor abscedat, ut liceat vacare et videre cum Moyse visionem hanc grandem, qualiter Deus in hoc ventre concipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit. Dives cogitatio vocis paupertate confunditur, Fervent interiora, et in undosam ebulliunt altitudinem; sed frigiditas linguæ cumulos refrigerat exundantes. Quid est, o Beatissima? Nunquid ita sensu taciturnus obdormiam, ut ibi mutus sim, ubi omnis loquitur creatura?

2. Verumtamen non tacebo et non quiescam, donec egrediar ut splendor vultus tuus, et sermo de te conceptus, si non ut lampas, saltem ut scintilla accendatur. Movet, fateor, quod, disponente Deo, peccant rationales creaturæ et multis annorum millibus tam cœlestia quam terrestria incassum stare videantur, semirutis illis, istis dirutis. Stat illa magna civitas, civium suorum numerositate fraudata, et a stellantibus palatiis multiplex habitantium multitudo propelliur. Obscurantur stellarii ignes, solem loquor et lunam et stellas, et multa sui luminis claritate mulctantur. Terra maledicatur (*Gen. iii, 17*), cum damnatur hominum successio; et omnis creatura, juxta Apostolum, *parturit et ingemiscit* (*Rom. viii, 22*). Tacet Deus omnipotens, et ordinans ejus omnipotentia tantam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria, et ad nubiles annos egrediens speciem induit speciosam, quæ ipsum aliciat Deum, e divinitatis oculos in se convertat. Vide quid inde dicat ille non minimus explorator secretorum Dei: *Audi*, inquit, *filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet Rex 566 decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus* (*Psal. xlv, 11, 12*). Germinat igitur virga Jesse de tortuosa radice generis humani et patriarcharum arbore, et in altitudinem et rectitudinem erumpens omnem ignorat nodositatem filiorum, tenebras nescit, fructicosa quæque non habet. Videt et ardet ille vehemens amator, et totum epithalamium in ejus laudibus decantat, ubi manifeste sponsus inducitur spirans amorem sincerissimum, nec ultra valens dissimulare quod patitur.

Evocatur statim cœlestis ille conventus, et, juxta prophetam, inquit Deus consilium, cogit concilium, facit sermonem cum angelis de restitutione eorum, et de redemptione hominum, de elementorum renovatione (*Isai. xvi, 1-3*). Illis stupeantibus et mirantibus præ gaudio, quaeritur modus redemptionis, et statim de thesauro divinitatis, Mariæ nomen evoluitur; et per ipsam, et in ipsa, et de ipsa et cum ipsa totum hoc faciendum decernitur, ut sicut sine illo nihil est factum, ita sine illa nihil reffectum sit. Traditur epistola Gabrieli, in qua salutatio Virginis, incarnatio Redemptoris, plenitudo gratiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ continetur. Missus ergo angelus Gabriel a Deo, etiam antequam ad Virginem perveniret, invenit Deum virgineis illapsum visceribus (49), et majestatem Dei virginis ventris brevitate conclusam. O venter diffusior cœlis terrisque amplior, capax elementis! qui totum claudit omnia concludentem, in quo Deus gloriæ reclinaur. Denique et Archangelus non ait: *Ave, Maria* replenda, sed, *plena*; non: Dominus veniet in te; sed, *Dominus tecum*; quia inde totam eam sibi rapuerat Spiritus sanctus, et cœlestibus insignierat ornamentis. Jam consecrata erat in loco voluptatis, de quo fons ille debebat ascendere, qui universam terræ superficiem irrigaret.

3. Satis hucusque sparsimus verba, et volaticis sermonibus diversa præseminavimus: nunc insistamus hic, si forte aliquid dignum elicere valeamus. *Fluvius*, ait Scriptura, *egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam universam superficiem terræ, qui inde dividitur in quatuor capita* (*Gen. ii, 10*). Fluvius iste est Dominus meus Jesus, qui de duobus locis voluptatis egreditur, ex utero Patris, et ex utero Virginis. Unde propheta: *Dominus Deus noster fluvius gloriosus, exsiliens in terram sitiientem*. Sed ineffabilibus differentiis longe aliter a Patre quam a Matre egreditur; quia et si hæc temporalis nativitas gloriosa est, multo gloriosior est æterna. Hortantibus vobis, de utraque generatione volo aperire quod sentio, non quod aliquid exponere præsumam, cum hoc ultra omnium vires, quanto magis ultra meas sit? et extremæ dementiae sit velle fari ineffabilia, maxime hominem imperitum. Non enim oblitus sum Salomonem dicentem: *Sicut qui nimium comedit mel, evomit illud; sic qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria* (*Prov. xxv, 27*). De utraque enim per prophetam dici puto: *Generationem ejus quis enarrabit?* (*Isai. liii, 8*.) Quia et Patris illa ineffabilis et inaccessibilis est, ac nulli pervia creaturæ. Hoc sensu credo Apostolum dixisse de Deo: *Qui solus habitat lucem inaccessibilem* (*I Tim. vi, 16*); cum etiam puriores naturæ tanto reverberentur intuitu ut nec possint irrumpere in tantæ claritatis abyssum. Ipse etiam Filius protestatur: *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (*Matth. xi, 27*).

(49) Hyperbola, ut significet celeritatem.

Nec tamen sicut est, sed sicut capere potest cui tanta dignatio revelatur. Unde et illa sublimis anima quæ usque ad tertium cælum in divitiis gloriæ Dei rapta fuerat, dicit: *Ego me non arbitror comprehendisse* (Philipp. III, 13).

4. Verissima ergo definitio est, quia illam gignentis et geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiam de Matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem, et nescio utrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendi. Quis enim comprehendat unionem carnis et Verbi, qualiter Deus et homo in unam personam conveniat, salvus imperturbatisque proprietatibus naturarum? Unusquisque in suo sensu abundat; ego hanc omnem sensum supergredi credo, veterum virorum vestigiis inherens, qui super hæc sanas et inconcussas sententias reliquerunt. Ad paternam igitur generationem recurrentes, locum voluptatis Patrem esse censemus, **567** quamvis Deus illocalis sit; sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones, explicare non possumus. In ipso autem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit Apostolum dicentem: *Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* (Rom. XI, 36); et alium ex illo duodeno apice similiter eructantem: *Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (Jac. I, 17). Ipse etiam Filius dicit: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum* (Joan. XVII, 3). Cognitio igitur Patris vita æterna est: et ubi vita æterna, ibi sempiterna voluptas. Egreditur ergo fluvius de loco voluptatis; quia gignitur de utero Patris Deus de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est cum Patre. Idem dico secundum substantiam, non secundum personam. Egreditur et æqualitate, quia Patris omnipotentiam recipit; cum omnia quæ possit Pater, possit hæc et Filius, sicut ipse testatur: *Omnia quæ facit Pater, facit et Filius: nec potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem* (Joan. V, 19). Egreditur et æternitate, quia licet generetur, non tamen est posterior generante, sed ambo unius antiquitatis sunt: si tamen vocabuli novitatem non exhorretis; quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longe tamen est a sententiæ majestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Patris imago, splendor gloriæ et figura substantiæ ejus. Egreditur alteritate, quia alius est ab illo: Alius dico; non Aliud. *Ego, inquit, et Pater unum sumus* (Joan. X, 30). *Unum* dixit; non unus: quia Unum significat substantiæ unitatem; unus vero, personarum proprietatem. Sic igitur et longe excellentiori modo de Patre Filius egrediens, inundat angelicas stationes; quia, juxta Salomonem: *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis* (Eccli. I, 5). Citharædus puer de hoc fonte pleno ventre potaverat, cum diceret: *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen* (Psal. XXXV, 10). *Apud te, inquit, est fons vitæ*; quia tu non solum vita, sed et Filius tuus fons vitæ est. Et

A ut patenter quod sentiebat ostenderet, subjunxit: *In lumine tuo videbimus lumen*; scilicet ad irrigandam universam superficiem terræ. Quænam terra est in illa cælorum summitate reposita, quam superfluat et irriget fluvius gloriosus? Regnum cælorum terra viventium est: Unde, *Crede videre bona Domini in terra viventium* (Psal. XXVI, 13); item: *Placebo Domino in regione vivorum* (Psal. CXIV, 9). Irrigatio hæc indicibilis est. Inebriantur quippe Angeli ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis ejus potantur.

5. Hic quid dicam, nescio, quia plurimus stupor sensum opprimit assurgentem. Ubi sunt oratorii sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philosophorum conflavit chorus? Ubi sunt gigantes a sæculo nominati, qui ab initio fuerunt magni statura, scientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissimæ veritatis repulsus est? Nonne acerrimo mentis ingenio tangens sed non attingens divinitatem Dei, dicit: « Unum inveni quod cuncta operetur; et aliud per quod cuncta efficiantur, tertium autem non potui invenire? » Recte de Spiritu sancto inscius, qui illi non erat infusus, qui sanctorum revelationum magister est, qui revelavit Paulo quæ oculus non vidit, sicut idem apostolus gloriatur: *Nobis, inquit, revelavit Deus*. Per quid, Apostole? *Per Spiritum sanctum* (I Cor. II, 10), non per spiritum nostrum, per quem sicut philosophi seducti sunt, ita et seduxerunt. Ille noster philosophus, qui super senes et super omnes docentes se intellexit (Psal. CXVIII, 99, 100), quid super hoc senserit audiamus: *Rigans montes, inquit, de superioribus suis* (Psal. CIII, 13). De sublimioribus quippe Angelis, qui non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam Dei substantiam luminibus indefessis aspectant.

6. Sequitur: *Qui inde dividitur in quatuor capita*. In quæ quatuor capita? Dicamus breviter, quia grandis nobis restat via. In admirationem; nam de fragilitate complexionis humanæ, de torrente voluptatis bibens, tota obstupet illa dignior creatura de Creatoris gloria, et gloriæ ratione. In puritatem; quia non in vase testeo, sed remoto velamine hauriunt aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. In satietatem; quia, etsi desiderant in eum prospicere, **568** non tamen desiderium necessitatem, vel necessitas miseriam inducit; sed mirabili modo et semper desiderant ut semper satientur, et semper satiantur ut semper desiderent. In securitatem; quia de sua stabilitate certi, perennibus gaudiis immerguntur, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, quando fiet unum ovile et unus pastor, et superna illa Jerusalem consummabitur in id ipsum. Sed influit fluvius iste per angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanus. Hæc sunt fortassis illa quatuor, quæ Vas electionis felici quaternario in Epistola ad Hebræos vidit, dicens: *Non accessistis,*

A inquit, *ad montem fumantem, sed ad montem Sion, ad Jerusalem civitatem Dei viventis, ad millium Angelorum frequentiam, ad Ecclesiam primitivorum ascriptam in cælis* (Hebr. XII, 18, 22, 23).

7. Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine; quia egressio ista dulcior et affectuosior est humanæ miseræ, quæ intuentium pectora concutit, et irrorat oculos, et beatis fontibus vultus amantium perfundit. Hic locum voluptatis uterum Mariæ intelligo, in quo cumulavit omnes delicias deliciarum Dominus, de cuius deliciis Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris Cantico eructat: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* (Cant. VIII, 5.) Nunquid in Angelis voluptatem habet Altissimus, in quibus ipse reperit pravitatem? (Job IV, 18.) Nunquid in constellatione vel scintillatione stellarum quarum aliæ convertuntur in sanguinem, aliæ cadunt de cælo, aliæ in tenebris obscurantur? (Apoc. VI, 12, 13.) Nunquid in aere, vel igne, vel ventis? *Nequaquam in igne Dominus; non in commotione Dominus; non in spiritu Dominus* (III Reg. XIX, 11, 12), si verus est ille, qui in curru igneo et equis igneis est assumptus in cælum (IV Reg. II, 11). Nunquid in aquis, ubi furens et tortuosus Leviathan immoratur (Isai. XXXVII, 1); aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit et tribulos? (Gen. III, 17, 18.) Non est locus voluptatis nisi uterus Virginis. Ex hoc egreditur humanitate; quia vestitus cicilio nostræ mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit. De virgine virgam, de libro autem generationis lineam faciens, divinitatis hamum innexuit, quem carne operuit virginali, ut draco magnus illectus ad carnem, ferrum divini numinis subsentiret. Egreditur et cum novitate: quia nunquam sic natus est homo sicut nascitur. Primus enim homo primo de terra formatur; secundo mulier ex ejus latere fabricatur (Gen. II, 7, 22); tertio Cain consuetudinario nascendi ordine gignitur ab utroque (Gen. IV, 1). Solus iste de sola Virgine nascitur; et Virginis uterum novo et singulari partu divinitas humanata sigillat. Ubi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infecunda loquacitas: Si peperit, cum viro concubuit? Velit nolit, vertitur in habitum privatio; nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius imperium perit natura, dissuescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate. Nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellantium luminum luminosa serenitas; et stella candidior lucidioribus radiis præscintillans, totam sibi cæli rapit portionem. Ambulant reges in splendore ortus ejus, quoniam ecce reges congregati sunt, conveniunt in unum. Ipsi videntes sic Deum et hominem nascentem, matrem et virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorum luce miraculorum. Egreditur et cum paupertate; quia in pannis vilissimis reclinator, jam ex tunc sanctissimis membris legem

A martyrii præfigebat. Egreditur occulte; quia subtilissimus ille fraudium investigator, tantæ ab altitudine dignationis excluditur. Hinc est quod ambiguis alternationibus fatigatus, illum tentat, nunc tentatum filium appellat Altissimi; nunc instruit crucem, nunc destruit, mandans per mulierem, consuetum sibi organum: *Nihil tibi et justo illi* (Matth. XXVII, 19).

8. Sequitur: *Ad irrigandam universam superficiem terræ*; id est ad terrenam miseriam expiandam, quam nobis in hæreditatem primus ille peccator reliquerat. Volo ut Apostolus hic eum mihi, sicut et superius, in quatuor capita distribuat, quia securius ejus expositionem suscipio. *Qui factus est nobis, inquit, sapientia, justitia, sanctificatio, redemptio* (I Cor. I, 30). Ad nos quippe veniens qui eram in carcere, **569** primo omnium tenebras ignorantie nostræ depulit luce sapientiæ suæ; demum per justitiam quæ ex fide est, solvit funes peccatorum nostrorum, sanctificans nos in suo corpore, redimens in corporis passione: Dominus enim solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos (Psal. CXLV, 7, 8), sanctificat tabernaculum, de manu redimit inimici. Dividitur et in patientiam, qua peccatores sustinet; in misericordiam, qua peccatores fovet; in largitatem, qua proficientes exaltat; in fortitudinem, qua perficientes conservat. De hoc secundo quaternario, toto hoc Adventu vestræ Fraternitati confabulatus sum, per fluminum decursionem et nominum interpretationem moralia mysticis internectens, utrum aliquid digne, vos videritis. Verum non omnia possumus præsentī sermone coarctare, fastidium evitantes.

9. Habeo ego quatuor capita dulciora prioribus, quæ fortassis vestris cordibus dulcius complacent. Dominus enim vester elevatus in cruce, largissimas sanguinis undas a quatuor partibus sui corporis abundantius emanavit. Spinis enim pungentibus sanctissimum caput nivea cervice reflexum et clavis pedes et manus, et lancea latus ejus transverberante pretiosus sanguis emanavit, cuius aspersione judex transit in patrem; iratus, in mitem; in misericordiam, virga; captivitas, in coronam. Christus ergo fons latens et occultus in cælis, fons patens et apertus in terris: illic de utero Patris, hic egreditur de utero Virginis; illic vivens terram irrigat viventium, hic moriens, terram morientium; illic dividitur in quaternarium admirabilem: hic, in dulcem. Dulcis Dominus, dulcis Domina, quia ille Dominus meus, misericordia mea; hæc Domina mea, misericordiæ porta. Ducat nos Mater ad Filium, Filius ad Patrem, sponsa ad sponsum, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.